

The Evaluation of the Translation of the Novel Wahadha Shagarat al-Romaan Based on the Theory of Unbalancing Tendencies by Antoine Berman

Mansour Ghezel

Ph.D. Student in Arabic Language and Literature, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Bahar Sedighi *

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Ahmadreza Heidaryan Shahri

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Abstract

Antoine Berman is a French translator, philosopher, historian, and translation theorist. His notion of foreign vocabulary studies seeks to illustrate "skewed tendencies" in translation practices. Antoine Berman's thesis, predominantly focused on the text or the author, is acknowledged today as a significant academic framework for

* Corresponding Author: seddighi@um.ac.ir

How to Cite: Ghezel, M., Sedighi, B., and Heidaryan Shahri, A. (2025). The Evaluation of the Translation of the Novel Wahadha Shagarat al-Romaan Based on the Theory of Unbalancing Tendencies by Antoine Berman. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 14 (31), 297-332. doi: 10.22054/RCTALL.2025.82938.1763

analyzing translation. This study aims to implement Berman's theory in the translation of the novel *Wahadha Shagarat al-Romaan* ("Pomegranate Tree"), written by Iraqi author Sinan Antoon and translated by Sattar Jalilzadeh. The author concentrates on seven facets of Berman's thesis. These elements encompass: rationalization, clarification, embellishment, qualitative diminishment of the text, quantitative diminishment of the text, obliteration of terminology and phrases, and redundancy. This article utilizes a descriptive-analytical approach to investigate the biased tendencies in the translation of "Only the Pomegranate Tree." The research findings reveal that qualitative weakening, quantitative weakening, term destruction, clarification, and rationalization are the most significant skewed tendencies in translation, whereas redundancy and embellishment occur with the least frequency among these tendencies. Moreover, the translator's propensity to elucidate ambiguities in the source text (Arabic) for the reader has resulted in the adoption of biased tendencies favoring the target language (Persian), enabling the reader to forge a more profound and sensory connection with the novel's world.

Key words: Antoine Berman, Skewed tendencies, Only the Pomegranate Tree, Sinan Antoon, Sattar Jalilzadeh.

Introduction

In the extensive domain of global literature, translation functions as a conduit between cultures, languages, and concepts. This fragile bridge transmits not only words but also embodies the spirit and essence of the text on a difficult journey to its destination. Translation, as a cultural activity, holds a crucial responsibility: to maintain and convey meanings and concepts not only to another language but also to a distinct culture that may exhibit considerable variances from the original language and culture. This intricate and delicate process necessitates the translator's highest level of accuracy and vigilance,

since even a minor error can significantly change the overall meaning of the work and result in a distortion of the text. The novel "Only the Pomegranate Tree" by the accomplished Iraqi author Sinan Antoon intricately weaves themes of existence, suffering, aspiration, and communal memory. This work, by narrating the poignant and optimistic tales of the Iraqi populace, offers an extensive depiction of the nation's social, historical, and cultural reality. Sattar Jalilzadeh's translation of this book into Persian acquaints Persian-speaking readers with the profound realm of this story. This research primarily aims to analyze how the Persian translation of "Only the Pomegranate Tree" embodies Antoine Berman's idea of skewed tendencies. This study seeks to examine the impact of translation on the essence and significance of the original work, assessing if the Persian translation has effectively transmitted all cultural, linguistic, and spiritual nuances. This book is selected for analysis because of its linguistic and cultural richness and its importance in current Iraqi literature, rendering it a pertinent subject. Furthermore, it presents contemporary and sophisticated methodologies for translation analysis, which can aid researchers and students in familiarizing themselves with novel tools and approaches for assessing and analyzing translations for their own studies. This research offers comprehensive and scientific analyses that enhance students' and translators' comprehension of the translation process, hence improving translation quality and increasing awareness of the associated problems. Furthermore, it aids in deepening the comprehension and awareness of the translation process and its effects on the transmission of culture and literature. Its objective is to enhance the cultural and literary connections between two distinct languages and civilizations, facilitating more precise and effective translations in the future.

Literature Review

Antoine Berman's theory of translation serves as a prominent and successful framework for analyzing books translated between Arabic and Persian. Significant research in this domain encompasses the Master's thesis entitled "Critique and Analysis of the Translations by Mahdieh Davoodi and Sattar Jalilzadeh of the Novel 'Habibi Daeshi' by Hajar Abd al-Samad Based on Antoine Berman's Deconstructive Theory" (1400) authored by Sougal Aghazadeh.

- Hamed Poudqnejad's Master's thesis titled "Evaluation and Quality Assessment of the Persian Translation of 'The Thief and the Dog' Based on Antoine Berman's Deconstructive Tendencies" (1401). The research findings reveal that the elements of "qualitative weakening," "rationalization," and "clarification" occurred most frequently, resulting in a deviation and distortion of the translation from the source text to favor the target language.

The Master's thesis titled "Translation of the Novel 'Only the Pomegranate Tree' by Sinan Antoon and Examination of Its Translation Challenges" (1402) authored by Maedeh Yazdi at Kashan University. The author emphasizes translation issues without examining them through the lens of translation theories. The work titled "Comparative Analysis of the Narrative Structure of the Novel 'Only the Pomegranate Tree' by Sinan Antoon with Greimas's Narrative Theory" (1403) is by Mohsen Yousef and collaborators. This study intends to assess Sinan Antoon's novel through a descriptive-analytical methodology grounded in Greimas's narrative theory.

Consequently, a significant void exists in study that particularly investigates the translation of Sinan Antoon's novel "Only the Pomegranate Tree," translated by Sattar Jalilzadeh, through the framework of Antoine Berman's theory of skewed inclinations. This research is significant due to its focus on practical features rather than theoretical components, frequently offering recommended translations to underscore the practical importance of the idea.

Research Methodology

This study is conducted based on the theory of skewed tendencies utilizing a descriptive-analytical methodology. This study seeks to critically evaluate the quality of Sattar Jalilzadeh's translation of Sinan Antoon's novel "Only the Pomegranate Tree," employing seven components of translation analysis: rationalization, clarification, redundancy, embellishment, destruction of phrases and terms, and qualitative and quantitative weakening. These elements function as essential analytical instruments within Antoine Berman's theory of skewed tendencies, enabling a detailed and comprehensive examination of the translation process and the identification of any deviations from the original text.

A meticulous line-by-line analysis of the source text of "Only the Pomegranate Tree" in conjunction with its translation can impartially evaluate the biases or divergences from the translation rules articulated in Antoine Berman's theory. This approach entails a meticulous examination of every sentence and word in the original text, juxtaposing it with the translation to precisely discern grammatical, cultural, and semantic discrepancies. These differences may encompass alterations in sentence structure, cultural connotations, and variations in the author's tone and style that arise throughout the translation process.

Conclusion

The frequency of deviations from Antoine Berman's seven criteria is among the seven aspects of skewed tendencies. Qualitative Deterioration of the Text or Qualitative Deficiency: This denotes the failure of the translated text to sufficiently express the semantic, aural, and visual subtleties of the source language. It leads to a reduced quality and standard of the literary and substantive elements of the original text. This is the most prevalent distortion about skewed

tendencies in the target text, and it is also the most harmful to the content and literary quality.

The forthcoming rating identifies the distortions from the specified perspective as quantitative attenuation or deprivation of the text, signifying the exclusion of words or phrases from the source text in the target text. In numerous instances, the translator has eliminated phrases or sentences from the source text that may have conveyed particular meanings if they had not been omitted.

The destruction of idioms and expressions denotes the insufficiency of phrases and idioms utilized in connection to the institutions of the target material, failing to accurately represent the expressions and idioms of the source text. The translator must endeavor to faithfully render the idioms from the source text. In such instances, translators typically employ two methodologies: some choose to render the phrases from the source text verbatim, irrespective of their comprehensibility in the target text, while others favor equivalence. In the latter scenario, if the new idiom becomes entrenched in the text, it can aid in preserving existing idioms.

Clarification entails offering additional explanations to eliminate ambiguities in the original content. Rationalization entails the alteration of the grammatical and syntactic conventions of the source material. Redundancy and ornamentation lack a defined sequence or quantity among these four elements. These denote the infrequent skewed tendencies in the translation of the novel "Only the Pomegranate Tree," suggesting that the translator has not significantly diverged from the subject text's volume, nor compromised its clarity, and has eschewed verbosity. Conversely, the translator has demonstrated minimal propensity to embellish the source material, as the original lacks poetic nuance, with the author's emphasis on the ramifications of sectarian extremism within the backdrop of ISIS, a thematic concern.

The translator's primary method has favored the target text, specifically the Persian text, over the original Arabic text. The translation prioritizes the reader over the author or the text itself.

----- پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی -----

دوره ۱۴، شماره ۳۱، پاییز و زمستان ۱۴۰۳، ۲۹۷-۳۳۲

rctall.atu.ac.ir

DOI: 10.22054/rctall.2025.82938.1763

ارزیابی ترجمهٔ رمان وحدها شجرة الرمان با تکیه بر نظریهٔ گرایش‌های ناموزون‌کننده از آنتوان برمن

دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

منصور قزل

دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

بهار صدیقی*

دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

احمد رضا حیدریان شهری

چکیده

آنتوان برمن مترجم، فیلسوف، مورخ و نظریه‌پرداز علم ترجمه، اهل فرانسه است. نظریهٔ بررسی‌های واژگان خارجی برمن سعی بر نشان دادن «گرایش‌های ناموزون‌کننده» در عمل ترجمه دارد. امروزه نظریهٔ آنتوان برمن که عمدتاً نظریه‌ای متن‌محور یا مؤلف‌محور است از مهم‌ترین نظریه‌های آکادمیک برای بررسی ترجمه شناخته می‌شود. در این جستار کوشش شد که نظریهٔ آنتوان برمن را روی ترجمهٔ رمان «وحدها شجرة الرمان» (آن تک درخت انار) اثر سنان أنطون نویسندهٔ عراقی و با ترجمهٔ ستار جلیل‌زاده را بررسی کنیم. تمرکز نگارنده بر هفت مورد از این شاخصه‌های نظریهٔ آنتوان برمن است. این شاخصه‌ها شامل عقلانی‌سازی یا منطقی‌سازی، شفاف‌سازی، آراسته‌سازی، تضعیف کیفی متن، تضعیف کمی متن، تخریب اصطلاحات و عبارات و اطناب هستند. در این مقاله با روشی توصیفی-تحلیلی به بررسی گرایش‌های ناموزون‌کننده در ترجمهٔ رمان «آن تک درخت انار» پرداخته شد. نتیجهٔ کلی تحقیق این است که تضعیف کیفی متن، تضعیف کمی، تخریب اصطلاحات، شفاف‌سازی، منطقی‌سازی بیشترین گرایش‌های ناموزون‌کننده در ترجمه هستند و اطناب و آراسته‌سازی کمترین بسامد گرایش‌های ناموزون‌کننده را دارند. علاوه بر این، تمایل مترجم به رفع ابهامات متن مبدأ (عربی) برای خواننده موجب شده که او گرایش‌های ناموزون‌کننده را به نفع زبان مقصد (فارسی) به کار بگیرد تا خواننده بهتر بتواند با جهان معنایی رمان ارتباط معنایی و حسی برقرار کند.

کلیدواژه‌ها: آنتوان برمن، گرایش‌های ناموزون‌کننده، وحدها شجرة الرمان، سنان أنطون، ستار جلیل‌زاده.

۱. مقدمه

آنتوان برمن^۱، فیلسوف، مورخ و نظریه‌پرداز ترجمه است. دیدگاه او در ارتباط یا ترجمه این است که در ترجمه به خصوص ترجمه نثر اتفاقاتی می‌افتد که می‌توان آن‌ها را در سیزده عنوان جای داد. نظریه وی در مورد مطالعات واژگان خارجی که از رمانتسم آلمانی (به ویژه شلایرماخر^۲) برگرفته شده است، تلاش می‌کند «گرایش‌های نامتعادل» را در عمل ترجمه نشان دهد. به کارگیری این نظریه در تحلیل ترجمه آن می‌تواند تصویری روشن از سبک ترجمه آن به دست دهد.

در این مقاله بر آن شدیم که به بررسی نظریه گرایش‌های ناموزن‌کننده در ترجمه فارسی رمان «وحدها شجرة الرمان» (آن تک درخت انار) اثر سنان أنطون و با ترجمه ستار جلیل‌زاده بپردازیم. این رمان ویژگی‌هایی دارد که آن را مناسب بررسی از منظر نظریه مطرح شده می‌سازد. این ویژگی‌ها شامل سادگی، ادبی بودن و وجود اصطلاحات فراوان است. بر این اساس به بررسی ترجمه فارسی این رمان از منظر نظریه گرایش‌های ناموزن‌کننده پرداخته می‌شود.

پژوهش حاضر، قصد دارد به مقابله ترجمه فارسی رمان «وحدها شجرة الرمان: آن تک درخت انار» با متن اصلی بپردازد و بر اساس هفت مؤلفه از سیزده مؤلفه نظریه آنتوان برمن یعنی «منطقی‌سازی»، «شفاف‌سازی»، «اطناب کلام»، «تفاخرگرایی»، «تضعیف کیفی»، «تضعیف کمی» و «تخریب ضرب آهنگ متن» متن ترجمه را واکاوی کند.

۲. پیشینه پژوهش

نظریه آنتوان برمن در زمینه ترجمه، نظریه‌ای بسیار مشهور و کارآمد برای بررسی رمان‌های ترجمه شده از زبان عربی به زبان فارسی و برعکس است. از جمله این پژوهش‌ها می‌توان به مواردی را که در ادامه ارائه شده است، اشاره کرد.

سوگل آقازاده (۱۴۰۰) در رساله کارشناسی ارشد خود با عنوان «نقد و بررسی ترجمه‌های مهدیه داوودی و ستار جلیل‌زاده از رمان «حبیبی داعشی» هاجر عبدالصمد بر

1. Berman, A.

2. Schleiermacher, F.

اساس نظریه ریخت‌شکنانه آنتوان برمن» این ترجمه‌های فارسی را بر اساس مؤلفه‌های ناموزون کننده آنتوان برمن مورد نقد و بررسی قرار داده است. با توجه به نقدهای ارائه شده در این پژوهش، راهکارهایی برای بهبود ترجمه متون ادبی، به ویژه رمان معاصر عرب، پیشنهاد شده است. این راهکارها می‌توانند به عنوان الگویی برای مترجمان و پژوهشگران حوزه ترجمه ادبی مورد استفاده قرار گیرند.

حامد بودق نژاد (۱۴۰۱) در رساله کارشناسی ارشد با عنوان «ارزیابی و کیفیت سنجی ترجمه فارسی رمان «اللس و الکلاب» بر پایه گرایش‌های ریخت‌شکنانه آنتوان برمن» به بررسی و تحلیل نقد ترجمه فارسی این رمان بر اساس گرایش‌های ناموزون کننده آنتوان برمن پرداخته است. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که مؤلفه «تضعیف کیفی»، «منطقی‌سازی» و «شفاف‌سازی» بیشترین بسامد را داشته و سبب شده، ترجمه نسبت به متن اصلی وفادار نماند و به نفع زبان مقصد تحریف شود.

مائده یزدی (۱۴۰۲) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «ترجمه رمان وحدها شجرة الرمان از سنان أنطون و بررسی چالش‌های ترجمه آن» بر چالش‌های ترجمه متمرکز بوده و این چالش‌ها را بر مبنای نظریه‌های ترجمه مورد بررسی قرار نداده است. محسن یوفس و دیگران (۱۴۰۳) در مقاله «تطبیق ساختار روایی رمان وحدها شجرة الرمان سنان أنطون با نظریه روایت‌شناسی گریماس^۱» کوشیده‌اند با اتخاذ رویکرد توصیفی-تحلیلی و بر پایه نظریه روایت‌شناسی گریماس رمان وحدها شجرة الرمان سنان أنطون را مورد ارزیابی قرار دهد.

بر این اساس جای خالی پژوهشی که به بررسی ترجمه رمان وحدها شجرة الرمان نوشته سنان أنطون و با ترجمه ستار جلیل‌زاده بر اساس نظریه ناموزون کننده آنتوان برمن بپردازد، احساس می‌شود. اهمیت این پژوهش در این است که به وجه کاربردی این پژوهش بیش از وجه نظری آن اهمیت داده می‌شود و در این راستا گاه با ذکر ترجمه پیشنهادی کوشش می‌کند که اهمیت وجه کاربردی این نظریه را بیشتر نشان دهد.

1. Greimas, A.

۳. سؤالات و فرضیه‌های پژوهش

بررسی ترجمه وحدها شجرة الرمان با هدف پاسخ به دو پرسش است:

- کدام یک از عناصر هفت گانه گرایش‌های ناموزون‌کننده در ترجمه رمان «وحدها شجرة الزمان» (آن تک درخت انار) برجسته‌تر هستند و کدام یک بسامد کمتری دارند؟
- گرایش‌های ناموزون‌کننده عمدتاً باعث بهبودی کیفی متن مبدأ شده است یا متن مقصد؟

همچنین در راستای پاسخ به سؤالات مطرح شده، فرضیه‌های زیر مدنظر قرار گرفته است:

- از میان این گرایش‌ها «تضعیف کیفی»، بسامد بیشتری دارد.
- استراتژی مترجم مبتنی بر تلاش برای رفع ابهامات متن مبدأ (عربی) برای خواننده فارسی و قابل فهم ساختن هر چه بیشتر آن باعث شده که در مجموع گرایش‌های ناموزون‌کننده به کار رفته به نفع متن مقصد (فارسی) باشد.

۴. چهارچوب نظری پژوهش

«آنتوان برمن (۱۹۴۲ - ۱۹۹۱)، فیلسوف فرانسوی، مورخ و مترجم ادبیات آلمانی و اسپانیایی با الگوی خویش تحت عنوان گرایش‌های ناموزون‌کننده ترجمه به عنوان صاحب‌نظر در عرصه مطالعات ترجمه شناخته می‌شود. برمن از نظریه پردازان مبدأگرا بود و روند ترجمه را مسیری ادبی و خلاقانه می‌پنداشت. البته نگاه برمن در ذیل رویکرد ترجمه با تأکید بر کلمات قرار می‌گیرد که در دوره معاصر با اقبال بیشتری روبه‌رو بوده و دیگرانی چون هنری مشونیک^۱ و ژاکلین ریشه^۲ نیز با تأثیرپذیری از اندیشه‌های والتر بنیامین^۳ به بیان اندیشه‌های خود از ترجمه روی آورده‌اند» (لطافتی، ۱۳۹۲: ۳۵). موضوع بررسی‌های برمن در وهله اول، ترجمه گفتار منشور است. تلاش او برخلاف برخی از زبان‌شناسان نظیر وینی و داربلنه^۴ که اهداف آموزشی دارند، دارای دو جنبه اخلاقی ادبی است. در آغاز کار برمن

1. Meschonnic, H.

2. Rieh, J.

3. Benjamin, W.

4. Pooh, W & Darbelnet, J.

آنچه نباید انجام داد، بلکه آنچه انجام می‌شود، مدنظر اوست. او ارزیابی تحریف متون را که بیشتر در ترجمه‌ها صورت می‌پذیرد «تحلیل‌گری ترجمه» می‌نامد (زنده بودی، ۱۳۹۴: ۲۴).

نظریه گرایش‌های ناموزون‌کننده آنتوان سیزده مؤلفه دارد که در این جستار به هفت نمونه از آن‌ها پرداخته می‌شود که تعریف هر یک به ترتیب پرداخت آن در مقاله بیان خواهد شد:

۴-۱. تضعیف کیفی متن

تضعیف کیفی متن از نظر برمن آن است که برابر نهادها یا عبارت‌های متن ترجمه نتواند از پس برگردان بار معنایی، آوایی و تصویری که در متن اصلی وجود دارد، بریاید (برمن، ۲۰۱۰: ۸۲). برمن معتقد است که مترجم تنها با وفادار بودن به فرم می‌تواند معنای اصلی را انتقال دهد (ر. ک: مهدی‌پور، ۱۳۸۹: ۵۸). یکی از شاخصه‌های همین وفاداری به متن مبدأ در وفاداری به کیفیت معنایی، تصویری و آوایی متن اصلی است و اگر مترجم آن را مراعات نکند هم معنی و هم زیبایی‌شناسی را در معرض خطر قرار می‌دهد. اگر زبان را نظام رمزها و نشانه‌ها بدانیم، می‌توانیم سه لایه و سطح در این نظام تشخیص دهیم: ۱- لایه معنایی، ۲- لایه واژگانی- دستوری و ۳- لایه آوایی و نوشتاری و معنا به وسیله واژه و واژه به وسیله صوت یا نوشتار نمود می‌یابد (صدیقی، ۱۳۹۴: ۲۹).

۴-۲. تضعیف کمی متن

این گرایش اشاره به کاسته شدن تعداد کلمات دارد. در این گرایش، مترجم دست به کاستن دال‌ها می‌زند بدون اینکه هیچ توجیهی برای آوردن یک دال و حذف دیگری ارائه دهد (برمن، ۲۰۱۰: ۸۳) و در این نوع تحریف، سخن از هدر رفتن واژگانی است. «برمن معتقد است که گاهی برای یک مدلول، چندین دال وجود دارد و انتخاب یک دال به غنازدایی کمی منجر می‌شود» (مهدی‌پور، ۱۳۸۹: ۴).

۴-۳. تخریب اصطلاحات

«از نظر برمن در نثر، اصطلاحات، صنایع لفظی، عبارات، ضرب‌المثل‌ها و... که در واقع اتخاذ شده از زبان بومی و محلی هستند در زبان‌های دیگری نیز عناصر و نمونه‌ای متناظر خود را می‌یابند» (سماک، ۲۰۰۹: ۷۳).

۴-۴. منطقی‌سازی

منطقی‌سازی چنان که از نامش برمی‌آید به خواست مترجم برای هماهنگ کردن منطق نحوی متن مبدأ با منطق نحوی در زبان مقصد اشاره دارد. «این شیوه، ساختارهای نحوی متن اصلی و علائم سجاوندی را دربر گرفته، مترجم با توجه به ترتیب کلمات، متن را به دلخواه تغییر می‌دهد و این تغییرات شامل ساختار جملات (ترتیب جدید) یا تغییر علائم نقطه‌گذاری است، آن هم بدون توجه به اهداف و نیت نویسنده یا شاعر» (احمدی، ۱۳۹۲: ۴).

۴-۵. شفاف‌سازی

شفاف‌سازی چنان که از نامش پیداست؛ یعنی شفاف ساختن و زدودن ابهامات متن اصلی در ترجمه. «شفاف‌سازی مربوط به جملات است. مترجم در این گرایش با افزودن کلمه یا کلماتی به متن دست به روشنگری می‌زند و کلمات یا عباراتی را که در متن مبدأ به صورت عامدانه مبهم و غیر مشخص باقی مانده‌اند را توضیح داده و رفع ابهام می‌کند» (نیازی و قاسمی اصل، ۱۳۹۷: ۴۲).

۴-۶. اطناب

آنتوان برمن اطناب را برگرفته از دو گرایش ناموزون‌کننده عقلایی‌سازی و شفاف‌سازی می‌داند، اما مقصود وی از اطناب چیزی است که آن را در بلاغت قدیم، «حشو» می‌نامیدند؛ این در حالی است که شفاف‌سازی جایی است که نویسنده قصد اظهار چیزی را ندارد و مترجم به سلیقه و خواست خود این کار را انجام می‌دهد. اطناب، ادای مقصود با عباراتی بیشتر از عبارات مألوف است (التفتازانی، ۱۳۷۶: ۱۶۹)؛ بنابراین، برگردان این بخش از متن مبدأ را می‌توان مصداق اطناب قلمداد کرد.

۴-۷. آراسته‌سازی

آراسته‌سازی در دیدگاه آنتوان برمن، «یعنی نوشتن جملات ظریف و آراسته از روی متن اصلی؛ زیباتر ساختن ترجمه متن اصلی در ترجمه‌های سنتی فرانسوی معمولاً مترجمان تمایل دارند صورت متن ترجمه شده «زیباتر» از متن اصلی باشد از نظر «برمن» آراسته‌سازی ترجمه نیست، بلکه نوعی مشق سبک است» (احمدی، ۱۳۹۲: ۷).

۵. پردازش تحلیلی موضوع

در این بخش به واکاوی شاخصه‌های گرایش‌های ناموزون‌کننده در ترجمه رمان *وحده شجرة الرمان* پرداخته می‌شود:

۵-۱. تضعیف کیفی متن

در این بخش ابتدا به بررسی مواردی از تضعیف کیفی متن پرداخته می‌شود:

متن مبدأ: خَيْلٌ إِلَى بَأْنِي سَمِعْتُ صَوْتَ سَيَّارَةٍ تَقْتَرِبُ. التَّفْتُ فَرَأَيْتُ هَمْفِي تَقْتَرِبُ بِسْرَعَةٍ جَنُونِيَّةٍ وَتَخَلَّفَ وِرَاءَهَا ذَيْلًا مِّنَ الرَّمْلِ الْمَتَطَايِرِ. اسْتِدَارَتْ فَجَاءَتْ وَبَعْنَفٍ نَحْوِ الْيَمِينِ وَتَوَقَّفَتْ عَلَى بَعْدِ أَمْتَارٍ مِّنَّا. فَتُحَتُّ أَبْوَابُهَا. خَرَجَ أَرْبَعَةٌ أَوْ خَمْسَةٌ رِجَالٌ مَلْتَمِينَ يَرْتَدُونَ الْخَاكِي وَيَحْمِلُونَ رِشَاشَاتٍ وَرَكُضُوا بِاتِّجَاهِنَا (انطون، ۲۰۱۳: ۸).

متن مقصد: «طولی نکشید که صدای اتومبیلی در گوشم نشست. صدا نزدیک و نزدیک‌تر می‌شد. برگشتم و پشت سرم را نگاه کردم: خودروی شاسی بلند هامر با سرعتی جنون‌آمیز نزدیک می‌شد و پشت سرش خطی از غبار در اطراف به جا می‌گذاشت. خودرو ناگهان دوری زد و با سرعت زیاد به راست پیچید و در فاصله‌ای نه چندان دور ایستاد. هم زمان هر چهار در باز شد و چهار مرد تنومند با لباس‌های خاکی و مسلسل‌هایی بر دوش به سوی ما دویدند» (انطون، ۱۴۰۱: ۸).

عبارت «خَيْلٌ إِلَى» به معنای «به خیالم رسید یا تصور کردم» است، اما مترجم از آن «طولی نکشید» استنباط کرده است. یا در ترجمه عبارت «وتوقفت علی بعد أمتار منا» آورده: «در فاصله‌ای نه چندان دور ایستاد».

در واقع مقصود نویسنده این بوده که اتومبیل چند متر دور از ما ایستاد و کاری به میزان این دوری اتومبیل از مردم نداشته، اما مترجم خود چنین استنباط کرده که این فاصله چندان دور نبوده است.

متن مبدأ: «لكن الرسائل تتراكم كل يوم يا أبا! أضعاف ما كان يمرّ عليك حتى في أسبوع كامل يمرّ على في يوم أو إثنين» (انطون، ۲۰۱۳: ۱۰ - ۱۱).

متن مقصد: «نامه‌ها اما هر روز متراکم‌تر می‌شوند. پدر! چندین برابر بر سرم فرود می‌آیند! آن زمان نهایتاً در هفته یک بار بر شما نازل می‌شدند! اما حالا روزانه تا دو بار بر سرم می‌ریزند» (انطون، ۱۴۰۱: ۱۰).

ترجمه پیشنهادی: «اما نامه‌ها هر روز متراکم‌تر می‌شود پدر! چندین برابر آنچه حتی در یک هفته بر سر تو آوار می‌شد، اکنون هر روز یا هر دو روز بر سر من آوار می‌شود.»

عبارت «آن زمان نهایتاً در هفته یک بار بر شما نازل می‌شدند! اما حالا روزانه تا دو بار بر سرم می‌ریزند» در متن مقصد به هیچ وجه نتوانسته کیفیت معنایی تراکم اجساد را که روزانه یا دو روز یک بار بر سر راوی آوار می‌شود را منتقل کند.

۱-۱-۵. تغییر دلالت فعل

فعل از مهم‌ترین مقولات زبان و ازارکان اصلی جمله است که در فارسی و عربی به اقسام گاه مشابه تقسیم می‌شود. در دستور هر دو زبان فعل از ویژگی‌های منحصر به فردی نسبت به دیگر اعضای جمله برخوردار بوده که در ارتباط زبانی و ترجمه بسیار تعیین‌کننده است. با توجه به اهمیت و گستره مباحث فعل، اشتباه در انتقال آن می‌تواند مفهوم و ساختار جمله را به کلی متحول سازد (زرکوب و رضایی، ۱۳۹۱: ۹۴) و این همان اشتباهی است که مترجم در برگردان فعل مرتکب شده است:

متن مبدأ: «تَنَحَّى الرجل الذي كان يقف إلى أقصى اليسار ليبرز وجه حمودي الذي كان يعاون أبي في عمله» (انطون، ۲۰۱۳: ۱۳).

متن مقصد: «فقط آقای که سمت چپ در ایستاده بود و حمودی را می‌دید که دارد به پدرم کمک می‌کند، صدا زد» (انطون، ۱۴۰۱: ۱۲).

مترجم فعل «تَنَحَّى» یعنی «کنار کشید» را به «صدا زد» ترجمه کرده که باعث غنازدایی کیفی از متن مبدأ شده است.

ترجمه پیشنهادی: مردی که سمت چپ ایستاده بود، کنار رفت تا چهره حمودی را که در کار پدرم کمک می‌کرد، نشان دهد.

۵-۱-۲. برگردان غیر دقیق صفت

توصیف، کارکردهای بسیاری دارد که ترجمه غیردقیق آن می‌تواند به قیمت از بین رفتن کارکرد خاص آن صفت تمام شود. برای مثال در این بخش از رمان نویسنده گفته:

متن مبدأ: «كان أطول من عمره، أسود الشعر والعينين بزموش كثيفة كأنها فرشاة رسم» (انطون، ۲۰۱۳: ۱۳).

متن مقصد: «قدی بلند، موهای سیاه و مژه‌هایی بلند داشت که مانند برس نقاشی پرپشت بود» (انطون، ۱۴۰۱: ۱۲).

ترجمه پیشنهادی: او بلندتر از سنش بود، با موهای مشکی و چشمانی با مژه‌های پرپشت که شبیه قلم مو بود.

مترجم دقت کافی به خرج نداده است که مقصود نویسنده این است که کاراکتر «حمودی» از سن و سالش قدبلندتر است و تنها به گفتن اینکه قدبلند بود، بسنده کرده است و این گونه ترجمه، گویای عمق کارکرد توضیحی توصیف نیست.

نمونه دیگر از غنازدایی کیفی، متن زیر است که در آن مترجم قادر نبوده کیفیت ادبی متن مبدأ را منتقل کند:

متن مبدأ: «كان أبي طرباً لصوت زهور حسين القادم من الراديو ومن الماضي» (انطون، ۲۰۱۳: ۲۷).

متن مقصد: «پدرم شیفته صدای زهور حسین بود که از رادیو پخش می‌شد» (انطون، ۱۴۰۱: ۲۰).

تصویری پارادوکسیکال (متناقض‌نمایانه) در اینجا دیده می‌شود که حاصل بازی نویسنده با دو واژه متضاد «القادم» و «الماضي» حاصل شده است که البته در کیفیت متن مقصد دیده نمی‌شود.

ترجمه پیشنهادی: پدرم از آوای زهور حسین که از رادیو پخش می‌شد و گذشته و آینده را یکی می‌کرد به وجد می‌آمد.

در این بخش از متن مبدأ نیز دست کم دو نمونه غنازدایی کیفی رخ داده است:

متن مبدأ: «قال إن جواد سليم من أهم فناني العراق وحتى العالم العربي في العصر الحديث وأعماله في الرسم والنحت تصهر الماضي والحاضر، والشرق والغرب، وتستلهم كل أساطير العراق القديمة وحتى الشعبية» (انطون، ۲۰۱۳: ۴۷).

متن مقصد: «گفت که جواد سلیم از هنرمندان نامی عراق کهن و حتی جهان عرب در دوران معاصر است. کارهای هنری‌اش در نقاشی و مجسمه‌سازی بی‌نظیرند، چون از گذشته شرق و غرب الهام گرفته شده‌اند، از اساطیر عراق کهن و حتی از هنر مردمی» (انطون، ۱۴۰۱: ۴۳).

در کتاب «تهذيب اللغة» درباره واژه «الصهر آمده: قال الليث: الصَّهْرُ إذابة الشحم، و الصُّهارة ما ذاب منه، وكذلك الإصهار في إذابته أو أكلِ صُهارته» (ازهری، ۱۴۲۱، جلد ۶: ۶۸). همچنین لیث آورده: الصهر، ذوب کردن چربی است و الصهارة آن چیزی است که ذوب می‌شود و همچنین «الإصهار» نیز به معنای ذوب کردن یا خوردن آن چیز ذوب شده است. در زبان عربی، واژه «الصهر» به معنای داماد است؛ زیرا داماد در خانواده عروس ذوب

می‌شود. بنابراین، بهتر بود که مترجم در معادل‌سازی برای واژه «تصهر» دقت کافی به خرج می‌داد و به سادگی از کنارش نمی‌گذشت. اگر دقت لازم به خرج می‌داد ترجمه چنین می‌شد:

ترجمه پیشنهادی: او گفت جواد سلیم یکی از مهم‌ترین هنرمندان عراق و حتی جهان عرب در عصر مدرن است و آثار او در نقاشی و مجسمه‌سازی گذشته و حال، شرق و غرب را درهم آمیخته و از همه اساطیر کهن عراق و حتی هنر مردمی الهام گرفته شده است.

۵-۱-۳. برابر سازی ضعیف برای واژه «یسامحنی»

در فرهنگستان زبان فارسی، نوگزینش را عبارت از گونه‌ای گسترش معنایی آگاهانه برای هماهنگ ساختن زبان با نیازهای جدید دانسته‌اند (صدیقی، ۱۳۹۴: ۱۵۹). در برابر این واژه در «دایرة المعارف آمده: «سامح: وافقنی علی المطلوب... و المسامحة: المساهلة. و تسامحوا: تساهلوا» (جهامی، ۲۰۰۶، جلد ۲: ۲۶۱۰) (سامح: یعنی با خواسته من موافقت کرد... و المسامحة یعنی: نرمش به خرج دادن. و تسامحوا: یعنی نرمش به خرج دادند).

متن مبدأ: «قلتُ لِنَفْسِي لربما يسامحنی، لكنّه هزّ سبابتّه وأشار إلى ساعة یده ثم إلى أن أغلق الباب» (انطون، ۲۰۱۳: ۵۴).

متن مقصد: «فکر کردم ممکن است عذرم را بخواهد. انگشت اشاره‌اش را تکان داد و بعد به ساعتش اشاره کرد؛ یعنی در را ببند و برو» (انطون، ۱۴۰۱: ۴۹). ترجمه پیشنهادی: با خودم فکر کردم شاید نرمش به خرج دهد، اما انگشت اشاره‌اش را تکان داد و به ساعتش اشاره کرد به اینکه در را ببندم.

مترجم «یسامحنی» را «عذرم را بخواهد» ترجمه کرده است؛ در حالی که عبارت «نرمش به خرج دادن» مقصود نویسنده را بهتر منعکس می‌کند.

۵-۲. تضعیف کمی متن

دومین شاخصه از گرایش‌های ناموازن‌کننده که در این جستار مورد بررسی قرار می‌گیرد، تضعیف کمی متن است.

اولین سطر از ترجمه این رمان مصداقی است برای تضعیف کمی متن. در ابتدای ترجمه رمان آمده:

متن مبدأ: «کانت تنام عاریة علی دکه مرمی فی مکان مکشوف بلا جدران او سقف» (أنطون، ۲۰۱۳: ۷).

متن مقصد: «روی سکوی مرمی، برهنه در فضایی باز خوابیده بود» (انطون، ۱۴۰۱: ۷).

در اینجا مترجم برخی دال‌ها را بدون وجود هیچ توجیه معنایی یا زیبایی‌شناسی حذف کرده است؛ یعنی مترجم عبارات «بلا جدران او سقف» را از متن کاسته است بی‌آنکه توجیه خاصی داشته باشد.

در ترجمه جلیل‌زاده، وی ترجمه‌ای برای «بلا جدران او سقف» نیاورده است. بر این مبنا ترجمه باید چنین می‌شد:

ترجمه پیشنهادی: روی سکوی مرمی، برهنه در فضایی باز که نه دیواری داشت و نه سقفی خوابیده بود.

به نظر می‌رسد که مترجم گمان کرده است که عبارت «فضایی باز» گویای این است که این فضا، نه دیوار دارد و نه سقف. طبیعتاً از فضای بودن چنین برمی‌آید که این فضا نه سقف دارد و نه دیوار، اما این دلیل نمی‌شود که مترجم بدون دلیل دست به حذف آن دال‌ها بزند؛ زیرا در ادبیات داستانی مدرن، کوچک‌ترین دال‌ها معانی یا دلالت‌های ضمنی دارند. «دلالت ضمنی معنای مرتبه‌دومی است که از بافت کاربردی واژه حاصل می‌شود. کارکردی استعاری دارد و اغلب واجد بار عاطفی موقعیتی، اجتماعی و فرهنگی است» (مکاریک^۱، ۱۳۹۰: ۱۲۷). بنابراین حذف کوچک‌ترین دال در متن داستانی می‌تواند دالگی

1. Makaryk, I.

را که واجد بار عاطفی موقعیتی، اجتماعی و فرهنگی است، بی دلیل حذف کند. به خصوص اگر در غور در معنای آن دالّ بتواند معنایی غیر از معنای اولیه آن بر کلام بار کرد.

۵-۲-۱. حذف «صفت»

حذف صفت از مواردی است که کیفیت یک متن را کاهش می دهد. در این سطر از رمان، مترجم صفت موصوف «یوم» که در متن به آن اشاره شده است را حذف کرده است:

متن مبدأ: «لم أتم أكثر من ثلاث ساعات بعد يوم طويل و مرهق» (انطون، ۲۰۱۳: ۹).
متن مقصد: «بعد از یک روز خسته کننده، سه ساعت بیشتر نخواهی بود» (انطون، ۱۴۰۱: ۹).

دیده شد که مترجم، صفت «طویل» (دراز و طولانی) را حذف کرده است. صفت در روایت رمان اهمیتی انکارناپذیر دارد؛ یکی از مهم ترین نقش های صفت در یک رمان، می تواند تأثیر آن بر شکل گیری مکتب ادبی نویسنده باشد که گاه با فضاپردازی ایجاد شده و گاه بسامد نوع صفت ها به شکل گیری آن کمک کرده است. بنابراین، فضا و صحنه، نقش مهمی در ایجاد مکتب ادبی دارد (ریوندی و بشیری، ۱۴۰۲: ۴۶). بنابراین حذف صفت می تواند فضا سازی رمان را دچار اخلال کند و مترجم باید مواظب باشد که به هیچ وجه صفات را که در شکل گیری فضا و در نتیجه شکل گیری مکتب ادبی اثرگذار باشند، حذف نکند.

نمونه زیر نیز مصداقی است از حذف صفت که در رمان از اهمیت بالایی برخوردار است:

متن مبدأ: «أما معصم يدها اليسرى فتدلى منه كيس من النايلون وضعت فيه رغيف خبز ساخن» (انطون، ۲۰۱۳: ۱۲).
متن مقصد: «به مچ دست چپش هم کیسه های نایلونی درآویخته بود با چند تکه نان» (انطون، ۱۴۰۱: ۱۱).

«خبز ساخن» به معنای «نان داغ» است و مترجم به وجه داغ بودن آن توجه نکرده است. نانی که همین حالا از تنور درآمده است و می‌تواند به اهمیت کیفیت نان بر سر غذا در فرهنگ عراقی اشاره کند، اما مترجم با بی‌توجهی به این صفت، آن را حذف کرده است.

۵-۲-۲. حذف فعل

فعل کارکردهای فراوان و تأثیرگذاری در متن دارد که حذف آن بی‌شک کیفیت متن را دچار تغییر می‌کند. در پاراگراف زیر نیز مترجم دو فعل را در میانه و پایان پاراگراف حذف کرده است:

متن مبدأ: «شکرها وأسرع عائداً إلى الداخل بعد أن أغلق الباب وراءه. أمسكت ببیدی ثانیة واستدرنا کی نقفل عائدين نحو البيت. التفت إلى الخلف لألقى نظرة على الرجل المتقرص. كان رأسه ما يزال بین یدیة. وبختنی أُمی ثانیة وأمرتني بأن أنظر إلى الأمام کی لا أتعثر وأسقط» (انطون، ۲۰۱۳: ۱۴).

متن مقصد: «از مادر تشکر کرد و به سرعت به سالن برگشت و در را پشت سرش بست. مادر دوباره دستم را گرفت تا به خانه برگردیم. پشت سرم را نگاه کردم تا آن مرد چمباتمه زده را ببینم هنوز سرش بین دو دستش پنهان بود. مادر تشری به من زد تا فقط جلوی پایم را نگاه کنم که زمین نخورم» (انطون، ۱۴۰۱: ۱۲).

با مقایسه دو متن و ترجمه پیشنهادی نگارنده دیده می‌شود که مترجم دو فعل «استدرنا» و «لا أتعثر» را ترجمه نکرده است. برای رسیدن به فهم یک بیان زبانی، هیچ عنصری از عناصر زبان، مهم‌تر از فعل نیست. هر چند در ظاهر جمله و متن، فعل نباشد یا حذف شده باشد. هر فعل به تنهایی می‌تواند نقش یک جمله را بازی کند و بار مفهومی یک جمله را به تنهایی به دوش بکشد.

ترجمه پیشنهادی: از او تشکر کرد و بعد از اینکه در را پشت سرش بست، سریع به داخل برگشت. دوباره دستم را گرفت و برگشتیم تا به خانه برگردیم. برگشتم و به مرد چمباتمه

زده نگاه کردم. سرش هنوز در دستانش بود. مادرم دوباره مرا سرزنش کرد و به من دستور داد که به جلو نگاه کنم تا مبادا سکندری بخورم و زمین نخورم.

۵-۲-۳. حذف مصدر

یکی دیگر از موارد غنازدایی کمی، حذف مصدر است. در این بخش از ترجمهٔ رمان مترجم با حذف مصدر که مجرور به حرف جر است، معنای یک عبارت را با نارسایی مواجه ساخته است؛ حذف عبارت مربوط به زمان وقوع حادثه در اینجا ملاحظه می‌شود:

متن مبدأ: «لکننی شکرته‌ها وقلت لها إني سأتأخر على المحاضرة وكنت قد غبتُ عن واحدة في الصباح» (انطون، ۲۰۱۳: ۵۷).
متن مقصد: «مجدداً تشکر کردم و گفتم کلاس‌م دیر می‌شود چون یکی از کلاس‌ها را از دست دادم» (انطون، ۱۴۰۱: ۵۲).

مترجم عبارت «فی الصباح» را در متن مبدأ حذف کرده است؛ این در حالی است که این عبارت مربوط به عنصر زمان است و عنصر زمان نیز در متون روایی به خصوص متون مدرن از اهمیت بالایی برخوردار است. ماریو بارگاس یوسا^۱ دربارهٔ زمان و روایت می‌گوید: «زمان روایت، زمان ساختگی و سامان‌یافته‌ای است که نویسنده با مهارت تمام، همانند دیگر عناصر روایت، آن را ایجاد می‌کند تا از طریق آن، صفحه‌های روایت او از تقدم، تأخر و توالی مستند در جهان واقعیت برخوردار شود» (صهبا، ۱۳۸۷: ۱۰۰). بنابراین، از سویی روایت، انعکاس‌دهندهٔ زمان جهان بیرون در ابعاد مختلف خود در داستان است و از سوی دیگر، زمان بر روایت جاری است و آن را پیش می‌برد و به آن شکل و قالب ویژه‌ای می‌بخشد که سرانجام به صورت روایت متنی، پیش روی خواننده قرار می‌گیرد (عندلیب و حسام پور، ۱۳۹۷: ۲۱۵).

ترجمهٔ پیشنهادی: تشکر کردم و گفتم کلاس‌م دیر می‌شود چون یکی از کلاس‌ها را هم صبح از دست دادم.

1. Vargas Llosa, M.

در این پاراگراف از متن مبدأ نیز تضعیف کمی در قالب فشرده‌سازی و حذف صورت گرفته است:

متن مبدأ: «كان يومها على وشك أن يدخل عقده الخامس وكان قد عاد من إيطاليا قبل عدة سنوات بعد أن أكمل دراسته العليا فيها. كان فناناً معروفاً تخطت شهرته الحدود إلى البلاد العربية وحظيت لوحاته التجريدية بتقدير النقاد وله معارض فردية ومشاركة عديدة» (انطون، ۲۰۱۳: ۶۱).

متن مقصد: «در آستانه پنجاه سالگی بود. چند سالی می‌شد که بعد از اتمام آموزش عالی از ایتالیا برگشته بود. آوازه هنرش مرزها را طی کرده و به تمام کشورهای عربی نیز رسیده بود. منتقدان نقاشی‌های انتزاعی‌اش را تحسین می‌کردند و در نمایشگاه‌های فردی و جمعی حضوری فعال داشت» (انطون، ۱۴۰۱: ۵۵).

گفته شد که در اینجا گرایش ناموزن‌کننده تضعیف کمی به دو صورت گرفته است؛ به صورت فشرده‌سازی (تلخیص) و حذف. «تلخیص اصطلاحی در نظریه زبان‌شناسی ژرار ژنت برای توصیف شگردی که با استفاده از آن، ضرباهنگ رمان افزایش می‌یابد و زمان روایی کوتاه‌تر از زمان واقعی می‌شود» (پاینده، ۱۳۹۲: ۳۳۷)

مترجم جمله «كان يومها على وشك أن يدخل عقده الخامس» را این چنین فشرده ساخته است: «در آستانه پنجاه سالگی بود» در حالی که نویسنده با تفصیل از این مرحله از زندگی استاد جواد کاظم در دانشکده هنرهای زیبا سخن گفته است. غیر از آن، در اینجا حذف نیز صورت گرفته است و مترجم جمله «كان فناناً معروفاً» را حذف کرده است.

۳-۵. تخریب عبارات و اصطلاحات

در مرتبه سوم بررسی گرایش‌های ناموزن‌کننده، تحریف اصطلاحات و عبارات است که مواردی را از آن مورد بررسی قرار می‌دهیم:

متن مبدأ: «وقفت بجانب أمي عند عتبة الباب الخشبي الكبير. كانت يدها اليمنى تقبض على يدي بقوة كعادتها، وكأنني سأهرب أو أطيّر بعيداً عنها» (انطون، ۲۰۱۳: ۱۲).

متن مقصد: «کنار مادرم، نزدیک در چوبی بزرگ ایستادم. مادر به عادت با دست راستش، دستم را محکم گرفته بود مبادا فرار کنم یا در آستانه پرواز جای دوری بروم» (انطون، ۱۴۰۱: ۱۱).

عبارت «کانتی» به معنای «گویی که من»، «مثل اینکه من» است و اصطلاحی مشهور در زبان عربی است، اما در ترجمه آن «مبادا» آمده که خود معادلی دیگر در زبان عربی دارد. نمونه دیگر از تخریب عبارات در ترجمه سطور بعدی رمان متبلور می‌شود:

متن مبدأ: «أما السفلى فكانت عادة تضع فيه قليلاً من الفواكه. ويومها كانت قد وضعت عنقوداً صغيراً من العنب الأبيض من نوع «ديس العنز» الذي كان يحبّه أبي» (انطون، ۲۰۱۳: ۱۲).
متن مقصد: «و ظرف پایین که مثل همیشه مادر آن را پر میکرد از دو سه خوشه انگور ریش بابا که پدر خیلی دوست داشت» (انطون، ۱۴۰۱: ۱۱).

در برگردان این بخش، مترجم «یومها» را که به معنای آن روز به خصوص یا کذایی است به «مثل همیشه» ترجمه شده است.
نمونه دیگر از تخریب عبارات در ترجمه این بخش از متن مبدأ جلوه گر است:

متن مبدأ: «قال الأستاذ إنّ المحاضرة ستكون مقدمة للسنة بأكملها وإنّه سيأخذنا في رحلة بانورامية سريعة لتاريخ النحت» (انطون، ۲۰۱۳: ۶۲).

متن مقصد: «استاد گفت مطالبی را که امروز به شما می‌گویم، مقدمه سلسله درس‌هایی است که در طول سال تحصیلی دنبال می‌کنیم و بعد نمایی کلی و سریع به شما ارائه خواهم داد از تاریخ پیکرتراشی» (انطون، ۱۴۰۱: ۵۶).

ترجمه پیشنهادی: استاد گفت که این سخنرانی مقدمه‌ای برای کل سال خواهد بود و ما را به یک سفر سراسرنمای سریع به تاریخ مجسمه‌سازی خواهد برد.

در اینجا مترجم در ترجمه دو عبارت «رحلة بانورامیه» و «نحت» می‌توانست دقیق‌تر عمل کند. «بانورامیه» ترجمه واژه پانوراما^۱ به معنای سراسر نماست. علاوه بر آن، عبارت «پیکرتراشی» برای «النحت» معادل مناسبی از نظر شمول مصادیق هنر مجسمه‌سازی به نظر نمی‌رسد. «النحت» چنان که در «فرهنگ کنز اللغات» آمده به معنای تراشیدن است (ابن معروف، ۱۳۸۰، جلد ۲: ۱۳۱۸) بنابراین «النحت» به معنای «مجسمه‌سازی» است که مصادیق گوناگونی مثل تندیس، سردیس و پیکرتراشی دارد و پیکرتراشی تنها یک از مصادیق آن به شمار می‌رود و معادلی شامل و فراگیر برای این هنر نیست.

۵-۴. منطقی‌سازی

در ادامه به گرایش ناموزون‌کننده منطقی‌سازی پرداخته می‌شود. ساختارهای نحوی در هر زبانی چهارچوب‌های خاص خود را دارند، اما ممکن است بنا به دلایلی این چهارچوب‌ها و ترتیب چیدن کلمات کنار هم به هم بخورد یا شیوه‌ای خاص به خود بگیرد (صدیقی، ۱۳۹۳: ۱۴)

متن مبدأ: «كان شعرها الأسود الطويل مكرماً إلى جانب رأسها وقد غطت بعض خصلاته خدها الأيمن، كأنه يحرس وجهها الذي لم تغيره السنين» (انطون، ۲۰۱۳: ۷).
متن مقصد: «طره‌ای از موهای بلند و سیاهش ریخته بود یک طرف سرش و قسمتی دیگر گونه راستش را پوشانده بود؛ گویی می‌خواست از چهره‌ای که این همه سال تغییر نکرده، مراقبت کند» (انطون، ۱۴۰۰: ۷).

در متن اصلی در عبارت «لم تغیره السنین»، «السنین» فاعل فعل «لم تغیره» است، اما در ترجمه، نقش فاعلی «سنین» یعنی سالیان در نظر گرفته نشده است.
تحریف منطقی‌سازی را این بار در تبدیل صیغه فعل ماضی به فعل مضارع شاهد هستیم:
متن مبدأ: «سمعتُ صوت تساقطه علی زجاج النافذة بجانب سریری» (انطون، ۲۰۱۳: ۹).

متن مقصد: «صدای برخورد دانه‌های درشتش را به شیشه پنجره نزدیک تختخوابم می‌شنوم» (انطون، ۱۴۰۳: ۹).

دیده شد که مترجم فعل ماضی را که در متن مبدأ به کار رفته؛ یعنی فعل «سمعت» (شنیدم) را به «می‌شنوم» (أسمع) تبدیل کرده است. شخصیت رمان، روایتگر اتفاقی است که در گذشته افتاده است، اما مترجم بی‌توجه به مسأله زمان در روایت، آن را به اکنون تعبیر کرده است. اهمیت عنصر زمان در روایت بسیار زیاد است؛ زیرا «زمان، مؤلفه ساختاردهنده هر روایت است که شکل‌گیری روایت به این مؤلفه وابسته است» (توکلی مقدم و دیگران، ۱۳۹۹: ۸۳). زمان‌مندی در روایت به این مفهوم است که زمان به مثابه ابزاری در اختیار نویسنده قرار گیرد تا به وسیله آن و با تغییر در مسیر خطی آن، روایت خود را جذاب کند.

۵-۴-۱. تبدیل جمله استفهامی به جمله خبری

یکی از جلوه‌های منطقی‌سازی، تبدیل جمله استفهامی به جمله خبری است. جمله‌های استفهامی از اقسام جمله‌های انشایی و مقابل جمله‌های خبری بوده و به جمله‌هایی گفته می‌شود که مصدر به ادات استفهام است؛ یعنی در ابتدای آن‌ها همزه استفهام یا هل و... می‌آید و بر طلب فهم دلالت می‌نماید (تهانوی، ۱۳۷۵، جلد ۲: ۱۱۵۵). در متن مبدأ این جمله استفهامی است:

«لكن هل لی أن أنام ساعة أو ساعتین» (انطون، ۲۰۱۳: ۱۱).

اما در متن مقصد به جمله خبری تغییر یافته است:

«اما تا آن وقت دارم یکی دو ساعت بخوابم» (انطون، ۱۴۰۳: ۱۰).

و «جمله خبری برای دلالت بر قصد حکایت و اخبار از ثبوت نسبت یا عدم ثبوت آن در واقع وضع شده است، نه برای دلالت بر ثبوت یا عدم ثبوت نسبت بین دو چیز در واقع. بنابراین تعریف، جمله خبری- به لحاظ دلالت وضعی خود- متصف به صدق یا کذب

نمی‌شود، چرا که در این صورت، مفاد جمله خبری همچون جمله انشایی ابراز امری نفسانی (قصد حکایت) است» (فیاض، ۱۴۲۲، جلد ۱: ۹۵-۹۸).

بر مبنای تعریف جمله‌های استفهامی و خبری، این دو نوع جمله، کاملاً در مقابل هم هستند، اما مترجم جمله‌ای استفهامی را که بیانگر سردرگمی شخصیت است به جمله‌ای خبری که از آگاهی کامل شخصیت به وضعیتش خبر می‌دهد، تغییر داده است.

۵-۵. شفاف‌سازی

در این بخش تخریب متن از طریق شفاف‌سازی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد:

متن مبدأ: «الحاجبان مشدبان بعناية والجفنان مسبلان ينتهيان برمشيها الكتيفين كان أنفها ساهراً على شفتيها المليئتين وكانتا مصبوغتين بلون وردى كأنها مازالت على قيد الحياة» (انطون، ۲۰۱۳: ۷).

متن مقصد: «ابروها با دقت تمام آراسته بودند و مژه‌های بلند، بینی باریک و خوش‌تراش و لب‌های قرمز، طوری خودنمایی می‌کردند که هنوز طراوت و تازگی‌شان را می‌شد احساس کرد» (انطون، ۱۴۰۰: ۷).

در متن اصلی رمان، نویسنده برای «أنف» صفتی ذکر نکرده است و «ساهر» بیانگر این است که بینی شخصیت بر لبانش مشرف است، اما مترجم برای شفاف‌سازی متن رمان، خود دو صفت باریک و خوش‌تراش را به آن نسبت داده است. نویسنده عامدانه شکل و شمایل دماغ را برای خواننده نامکشوف باقی گذاشته تا خواننده خود دست به تخیل بزند و شکل و شمایلی برای این بینی در ذهنش ترسیم کند، اما مترجم که در وهله اول خود یکی از همین خوانندگان است، نتوانسته عنان قلمش را نگه دارد و تخیلش را در ترجمه دخیل کرده است و نتیجه این تخیل را روی کاغذ آورده و شفاف‌سازی را در متن رقم زده است.

در این بخش از متن مقصد نیز مترجم واژه «دشنام‌ها» را به متن اضافه کرده است:

متن مبدأ: «كنت أصرخ وأشتمهم لكنني لم أسمع صراخي» (انطون، ۲۰۱۳: ۹).
متن مقصد: «فریادم بلند شد و دشنام دادم، اما نه فریادهایم را می شنیدم و نه دشنام هایم را» (انطون، ۱۴۰۱: ۸).

اگر بخواهیم اصل متن مبدأ را بی کم و کاست ترجمه کنیم، چنین می شود:

ترجمه پیشنهادی: «فریاد می زدم و دشنام می دادم، ولی صدای فریادم را نمی شنیدم».

با مقایسه متن ترجمه شده به دست نگارنده دیده می شود که مترجم با این گرایش به شفاف سازی که دلیلی برای آن وجود ندارد، باعث اطالة کلام یا اطناب شده است و از قضا، این ویژگی، یکی از گرایش های ناموزون کننده است.
موردی که در ادامه ارائه شده است نیز می تواند مثالی باشد، برای شفاف سازی:

متن مبدأ: «عائقته بقوة أكبر وشعرتُ بأننا تبادلنا أوار الابن و الأب لدقائق» (انطون، ۲۰۱۳: ۲۱).

متن مقصد: «محکم در آغوش گرفتم، احساس کردم دو تایی چند دقیقه ای روی صحنه، نقش پدر و پسر را بازی می کنیم» (انطون، ۱۴۰۱: ۲۹).
ترجمه پیشنهادی: محکم تر بغلش کردم و احساس کردم دقایقی نقش پسر و پدر را متقابلاً بازی می کنیم.

در ترجمه پیشنهادی کوشش شده هیچ واژه اضافی وارد متن نشود؛ این در حالی است که متن همان معنایی را که لازم است، انتقال می دهد بی آنکه لازم باشد عبارتی را اضافه کنیم؛ مثل آنچه مترجم متن مقصد اضافه کرد و گفته: «دو تایی چند دقیقه ای روی صحنه». عبارت «روی صحنه» میل مترجم به شفاف سازی را در اینجا آشکار کرده است.
نمونه دیگر از تخریب اصطلاحات در اینجا نمود دارد:

متن مبدأ: «قاطعہ هادی، الذی کان المشاغب الرسمي فی الصف، قائلاً..» (انطون، ۲۰۱۳: ۴۶)
متن مقصد: «هادی که دانش آموز شلوغ کلاس بود، حرف استاد را قطع کرد و گفت..» (انطون، ۱۴۰۱: ۴۲)

در «فرهنگ ابجدی» در برابر معنای واژه «المشاغب» آمده: «فتنه انگیز» (بستانی، ۱۳۷۵: ۸۲۳). در «فرهنگ معاصر عربی و فارسی» نیز در برابر این واژه آمده: «آشوب‌گر، فتنه‌انگیز، غوغاسالار، دو به هم زن، شر به پا کن» (آذرنوش، ۱۳۷۹: ۳۳۴). نظر نگارنده این است که در کنار این مفاهیم، می‌توان معنای «دلّکک» را نیز برای این واژه در نظر گرفت. صحیح است که در زبان عربی واژه «المهرج» معادل «دلّکک» است، اما در این بافت معنایی، دلّکک، معادل مناسب‌تری برای این واژه است؛ زیرا چنان که آمد، بافت معنایی در تعیین معنای واژه اهمیت زیادی دارد.

۵-۶. اطناب

گرایش ناموزون‌کننده دیگر، اطناب (زیاده‌گویی) است. مترجم حتی اگر با مقصود خاصی مربوط به زیبایی‌شناختی نیز بخواهد چیزی بر متن بیفزاید، مجاز نیست. در ادامه به مواردی از آن در متن مقصد پرداخته می‌شود:

متن مبدأ: «فاح عطر الهال» (انطون، ۲۰۱۳: ۲۷).

متن مقصد: «عطر هل داخل جای در فضا پیچید» (انطون، ۲۰۱۳: ۲۴).

ترجمه پیشنهادی: «رایحه هل منتشر شد».

برابرجویی‌ها و گرایش مترجم به حشو در این بخش از ترجمه نمایان است.

نمونه دیگر در ترجمه واژه «الحياة» و «الطاهر» دیده می‌شود:

متن مبدأ: «سألته عن سبب ذلك، فقال إنّ أصل الحياة هو الماء والتراب وعندم عدم وجود

الماء للوضوء أو الغسل يمكن استخدام التراب الطاهر» (انطون، ۲۰۱۳: ۳۷).

متن مقصد: «از او دلیلش را پرسیدم، گفت که اصل حیات و زندگی آب است و خاک و

اگر آب نباشد برای وضو یا شست‌وشو می‌توان از خاک پاک و طاهر استفاده کرد»

(انطون، ۱۴۰۱: ۳۲).

در اینجا گرایش مترجم به ذکر مترادف برای «الحياة» و «الظاهر» نمایان است در حالی که نیازی به ذکر این مترادف نبود؛ زیرا این دو واژه به قدر کافی گویا هستند که نیازی با بیان مترادف برایشان نباشد.

۵-۷. آراسته‌سازی

آراسته‌سازی یا تفاخرگرایی نیز گرایش ناموزون‌کننده دیگری است که در متن مقصد ملاحظه می‌شود:

متن مبدأ: «كان شعرها الأسود الطويل مكرماً إلى جانب رأسها وقد غطت بعض خصلاته خدها الأيمن» (أنطون، ۲۰۱۳: ۷).
متن مقصد: «طره‌ای از موهای بلند و سیاهش ریخته بود یک طرف سرش و قسمتی دیگر گونه راستش را پوشانده بود» (أنطون، ۱۴۰۰: ۷).

در اینجا مترجم به جهت آراسته‌سازی متن ترجمه، «الشعر» (مو) را به طره ترجمه کرده است. در شعر و ادب فارسی، هنگام بیان ادبی مو از زلف، طره و گیسو استفاده می‌کنند. گویی مو را لفظی عادی و مناسب کلام عادی می‌دانند. در اینجا اما وجهی برای این آراسته‌سازی وجود ندارد. در زبان عربی نیز واژه‌هایی مترادف طره وجود دارد؛ مثل «الخصلة» (طره) که بیشک سنان أنطون نیز به آن‌ها آگاه بوده است و اگر مقصود او اشاره به زیبایی مو بود از «خصلة» بهره می‌برد، نه از «شعر»؛ این در حالی است که مترجم بی توجه به مقصود نویسنده شخصاً به زیباسازی متن اقدام کرده است.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

با بررسی تحلیلی ترجمه رمان وحدها شجرة الرمان این نتیجه حاصل شد که از میان عناصر هفت‌گانه «نسقية التدمير» (گرایش‌های ناموزون‌کننده) به ترتیب بسامد انحراف از معیارهای هفت‌گانه نظریه آنتوان برمن به ترتیب زیر است:

– تضعیف کیفی متن یا غنازدایی کیفی، تضعیف کمی یا غنازدایی کمی متن، تخریب اصطلاحات و عبارات، شفاف‌سازی، منطقی‌سازی، اطناب و آراسته‌سازی.

سه گرایش اول؛ یعنی غنازدایی کیفی، تضعیف کمی متن و تخریب اصطلاحات پربسامدترین تحریف‌های رخ داده در متن مقصد هستند و چهار گرایش ناموزن‌کننده دیگر؛ یعنی شفاف‌سازی، منطقی‌سازی، اطناب و آراسته‌سازی، کم بسامدترین گرایش‌های ناموزن‌کننده در متن مقصد است.

در ارتباط با مسأله دوم پژوهش نیز باید گفت که رویکرد غالب مترجم عمدتاً به نفع متن مقصد؛ یعنی متن فارسی بوده است تا متن اصلی؛ یعنی متن عربی. به عبارت دیگر، ترجمه، خواننده‌محور است تا مؤلف‌محور یا متن‌محور و دلیل آن نیز این است که مترجم تمام تلاشش را معطوف این قضیه کرده است تا ابهامات موجود در متن عربی را برای خواننده فارسی تا جای ممکن رفع کند؛ حتی اگر این قضیه باعث شود که وی دخل و تصرفاتی جدی در متن مبدأ صورت دهد تا متن مقصد برای خواننده فارسی زبان به سادگی قابل فهم باشد.

به طور کلی، می‌توان گفت در صورتی که استراتژی مترجم صرفاً راضی کردن خواننده باشد و اینکه او در متن دچار سردرگمی نشود، سه گرایش ناموزن‌کننده غنازدایی کیفی، غنازدایی کمی و تخریب اصطلاحات و عبارات بسامد بیشتری پیدا خواهد کرد. اگر متن اصلی نویسنده‌ای دچار ابهام ذاتی باشد یا به بیان دیگر، این ابهام خواسته نویسنده متن مبدأ باشد، مترجم این جواز را ندارد که بخواهد به دخل و تصرفی در متن او پردازد. بررسی ترجمه رمان *آن تک درخت انار* از منظر گرایش‌های ناموزن‌کننده، نشان داد که در ترجمه استاندارد، اولویت نه با نویسنده و نه با خواننده بلکه با خود متن است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Mansour Ghezel

<https://orcid.org/0009-0006-9098-8543>

Bahar Sedighi

<https://orcid.org/0000-0003-1877-8243>

Ahmadreza

<https://orcid.org/0000-0002-2671-0727>

Heidaryan Shahri

منابع

ابن معروف، محمد بن عبد الخالق. (بی.تا). *فرهنگ کنز اللغات*. به تصحیح رضا علوی نصر. تهران: مکتبه المرتضویه.

ابن منظور، محمد بن مکرم. (۱۳۶۹). *لسان العرب*. بیروت: دار الفکر.

احمدی، محمد رحیم. (۱۳۹۲). آنتوان برمن و نظریه «گرایش‌های ریخت‌شکنانه»؛ معرفی و بررسی قابلیت کاربرد آن در نقد ترجمه. *مجله نقد زبان و ادبیات خارجی*، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۹-۱، ۱-۶.

ازهری، محمد بن احمد. (۱۴۲۱ ه.ق). *تهذیب اللغة*. المجلد السادس. لبنان-بیروت: دار إحياء التراث العربی.

انطون، سنان. (۱۴۰۱). *آن تک درخت انار*. ترجمه ستار جلیل‌زاده. چاپ اول. تهران: انتشارات ثالث.

انطون، سنان. (۲۰۱۳). *وحدها شجرة الرمان*. الطبعة الأولى. بیروت: منشورات الجمل. آذرنوش، آذرتاش. (۱۳۷۹). *فرهنگ معاصر عربی-فارسی*. چاپ اول. تهران: انتشارات نی. آسابرگر، آرتور. (۱۳۸۰). *روایت در فرهنگ عامیانه، رسانه و زندگی روزمره*. ترجمه محمدرضا لیروانی. چاپ اول. تهران: انتشارات سروش.

بستانی، فواد افرام. (۱۳۷۵). *فرهنگ ابجدی*، ترجمه رضا مهیار. تهران: انتشارات اسلامی. پاینده، حسین. (۱۳۹۲). *گشورن رمان (رمان ایرانی در پرتو نظریه و نقد ادبی)*. چاپ اول. تهران: انتشارات مروارید.

الفتازانی، سعید الدین. (۱۳۷۶). *مختصر المعانی*. چاپ سوم. قم: دار الفکر. توکلی مقدم، صفیه؛ کوپا، فاطمه و گرجی، مصطفی. (۱۳۹۹). بررسی و تحلیل زمان روایی در رمان «مدار صفر درجه» براساس نظریه ژنت. *فصلنامه متن پژوهی ادبی*، ۲۴ (۸۶)، ۱۰۱ -

[10.22054/ltr.2018.4730.1159](https://doi.org/10.22054/ltr.2018.4730.1159) ۸۱

تهانوی، محمد اعلی بن علی. (۱۳۷۵). *کشاف اصطلاحات الفنون و العلوم*. لبنان - بیروت: مکتبه لبنان ناشرون.

جهامی، جیرار. (۲۰۰۶م). *الموسوعة الجامعة لمصطلحات الفكر العربي والإسلامی (تحلیل و نقد)*. بیروت: مکتبه لبنان ناشرون.

ریوندی، لایلا و بشیری، محمود. (۱۴۰۲). تحلیل کارکرد ادبی صفت در آثار چوبک با تأکید بر دو اثر: رمان تنگسیر و مجموعه داستان کوتاه انتری که لوطی اش مرده بود. *فصلنامه پژوهشنامه زبان ادبی*، ۱(۲)، ۶۲-۳۷. <https://doi.org/10.22054/jrl.2023.70977.1031>

زرکوب، منصوره و رضایی، سارا. (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی فعل مجهول در زبان‌های فارسی و عربی از منظر دستوری و معنایی. *مجله فنون ادبی*، ۴(۲)، ۱۱۲ - ۹۳. [20.1001.1.20088027.1391.4.2.8.6](https://doi.org/10.22054/jrl.2023.70977.1031)

زنده بودی، مهران. (۱۳۹۴). *جستارهایی پیرامون ترجمه شناسی*. مشهد: انتشارات محقق. سماک، سمیرا. (۲۰۱۰-۲۰۰۹). *منهج النقد عند أنطون برمن، مذكرة لنيل شهادة الماجستير فی الترجمة. الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية*. شماره ۲.

صدیقی، بهار و ستایش مهر، عاطفه. (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی «ارجاع» به عنوان یکی از عوامل «انسجام متنی» در نهج البلاغه (مطالعه موردپژوهانه ترجمه‌های فارسی و انگلیسی طاهره صفارزاده). *فصلنامه پژوهشنامه نهج البلاغه*، ۳(۱۲)، ۴۲-۲۵.

https://nab.basu.ac.ir/article_1379.html
صدیقی، بهار. (۱۳۹۳). بررسی تطبیقی سبک دو شاعر «رحله حول الكلمات» و «خفته» عبدالوهاب بیانی، مهدی اخوان ثالث. دومین همایش بین المللی ادبیات تطبیقی، دانشگاه فردوسی مشهد شماره (۱۰۸۶).

صدیقی، بهار. (۱۳۹۴). رویکردی نوین به فرآیند واژه گزینی در زبان عربی. *مجله زبان و ادبیات عربی*، ۷(۱۲)، ۱۷۷-۱۵۵. <https://doi.org/10.22067/jall.v7i12.40413>

صهبا، فروغ. (۱۳۸۷). بررسی زمان در تاریخ بیهقی بر اساس نظریه «زمان در روایت». *فصلنامه پژوهش‌های ادبی*، ۵(۲۱)، ۱۱۲-۸۹. <http://lire.modares.ac.ir/article-41-37586-fa.html>

العمامی، محمد نجیب. (۲۰۱۰م). *الوصف فی النص السردی بین النظرية والجاء*. تونس: دار محمد علی للنشر.

عندلیب، نجمه السادات و حسام پور، سعید. (۱۳۹۷). بررسی جلوه‌های عنصر زمان در حکایات
فرعی مرزبان‌نامه. فصلنامه متن پژوهی ادبی، ۲۲(۷۶)، ۲۱۵-۲۴۰.

[10.22054/ltr.2018.8839](https://doi.org/10.22054/ltr.2018.8839)

فتوحی، محمود. (۱۳۸۹). بلاغت تصویر. چاپ دوم. تهران: انتشارات سخن.
فرهادی، محمد؛ میرزایی الحسینی، سید محمود و نظری، علی. (۱۳۹۶). نقد و بررسی اطنا و
توضیح در ترجمه صحیفه سجادیه بر اساس نظریه آنتوان برمن (مطالعه موردی: ترجمه
انصاریان). دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، ۷(۱۷)، ۳۱-۵۴.

<https://doi.org/10.22054/rctall.2017.8326>

الفیاض، الشیخ محمد إسحاق. (۱۴۲۲ ه.ق). محاضرات فی أصول الفقه. قم: مؤسسة إحياء آثار
الإمام الخوئی قدس سره.

لسلی، لوئیس. (۱۳۷۱). عناصر داستان (نقش صحنه، لحن و زبان در داستان). نشریه ادبیات
د/ستانی، ۱ (شماره ۲)، ۲۶-۲۷.

لطافتی، رؤیا. (۱۳۹۲). ترجمه، مرکب سفر به دیگر سو. فصلنامه پژوهش ادبیات معاصر جهان،
۱۸(۱)، ۱۱۳-۱۲۷. [10.22059/jor.2013.50911](https://doi.org/10.22059/jor.2013.50911)

لوت، یاکوب. (۱۳۸۸). مقدمه‌ای بر روایت در ادبیات و سینما. ترجمه امید نیکفرجام. چاپ اول.
تهران: انتشارات مینوی خرد.

مکاریک، ایرنا ریما. (۱۳۹۰). دانش‌نامه نظریه‌های ادبی معاصر. ترجمه مهران مهاجر و محمد
نبوی. چاپ اول. تهران: انتشارات آگه.

مکونیلان، مارتین. (۱۳۸۸). گزیده مقالات روایت؛ ترجمه فتح محمدی. تهران: انتشارات مینوی
خرد.

نیازی، شهریار و قاسمی اصل، زینب. (۱۳۹۷). الگوهای ارزیابی ترجمه. چاپ اول. تهران:
انتشارات دانشگاه تهران.

هامون، فلیب. (۲۰۰۳م). فی الوصفی، ترجمه سعاد التریکی. الطبعة الأولى. تونس: المجمع
التونسی للعلوم والآداب والفنون (بیت الحکمة).

سلطانی، منظر و بنی فاطمی، سید علی. (۱۳۹۱). نقش فعل در عناصر داستان. فصلنامه پژوهش‌های
ادبی، ۸(۳۴)، ۱۲۹-۱۵۴. <http://lire.modares.ac.ir/article-41-9372-fa.html>

Translated References to English

- Ibn Marouf, Muhammad bin Abdul Khaleq. (N.D). *Farhang Kanz al-Laghat*. Edited by Reza Alavi Nasr. Tehran: Al-Mortazawiyya School. [In Persian]
- Ibn Manzoor, M. (1990). *Language of the Arabs*. Beirut: Dar al-Fikr. [In Persian]
- Ahmadi, M. R. (2012). Antoine Berman and the theory of "disruptive tendencies"; Introduction and examination of its applicability in translation criticism". *Foreign Language and Literature Criticism magazine*, Shahid Beheshti University, 6(1), 1-19. [In Persian]
- Azhari, M. (2000). *Tahzeeb al-Legha*, volume VI. Lebanon-Beirut: Dar Ihiya al-Trath al-Arabi. [In Persian]
- Antoun, S. (2022). *One single pomegranate tree*, translated by Sattar Jalilzadeh. First chapter. Tehran: Sales Publications. [In Persian]
- Antoun, S. (2013). *Wahdaha Shagarat al-Ramaan*. First edition. Beirut: Al-Jamal Publications. [In Persian]
- Azarnoush, A. (2000). *Contemporary Arabic-Persian culture*. First Chapter. Tehran: Ney Publications. [In Persian]
- Asaberger, A. (2001). *Narration in popular culture, media and everyday life*. Translated by Mohammad Reza Lirvani. What first. Tehran: Soroush Publications. [In Persian]
- Al-Taftazani, S. (1997). *Khazrat al-Ma'ani*, Ch. 3. Qom: Dar al-Fikr. [In Persian]
- Al-Amami, M. N. (2010). *Description in Al-Nass al-Sardi between al-Nazariyyah and Al-Jaraya*. Tunisia: Dar Mohammad Ali Publishing House. [In Persian]
- Andalib, N. and Hessampour, S. (2017). The study of the time element effects in the underplotted anecdotes of Marzban-Nameh. *Literary Text Research*, 22(76), 215-240. [10.22054/ltr.2018.8839](https://doi.org/10.22054/ltr.2018.8839) [In Persian]
- Al-Fiyad, Sh. M. I. (2001). *Lectures on the principles of jurisprudence*. Qom : Foundation for Revival of the Works of Imam Al-Khoei Quds-Sarra. [In Persian]
- Bostani, F. A. (1996). *Farhang Abjadi*. translator by Reza Mahyar. Tehran: Islamic Publications. [In Persian]
- Fatuhi, M. (2010). *Image Rhetoric*, second chapter. Tehran: Sokhn Publications. [In Persian]
- Farhadi, M., Mirzaei Al-Husseini, S. M., and Nazari, A. (2016). Review of Verbosity and Description in the Sahifeh Sajjadih Translation according

- to Antoine Berman Theory (Case Study: Ansaryan's Translation). *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 7(17), 31-54. <https://doi.org/10.22054/rctall.2017.8326> [In Persian]
- Hamoun, Ph. (2003). Al-Afsafi, translated by Saad al-Tiriki, Vol. 1, Al-Majma Al-Tunsi for Sciences and Arts and Arts (Beit al-Hakma). [In Persian]
- Jahami, J. (2006). *Al-Masua'a al-Jama'a for the terms of Arabic and Islamic thought (analysis and criticism)*. Beirut: Makbate Lebanon Publishers. [In Persian]
- Leslie, L. (1992). Story elements (role of scene, tone and language in story). *Literature and languages*, 1(2), 26- 27. [In Persian]
- Lote, Y. (2009). *An introduction to narrative in literature and cinema*, translated by Omid Nik Farjam, Chool. Tehran: Minavi kherad Publications. [In Persian]
- Makarik, I. R. (2010). *Encyclopaedia of Contemporary Literary Theories*, translated by Mehran Mohajer and Mohammad Nabavi. First chapter. Tehran: Agh Publications. [In Persian]
- Makoyalen, M. (2008). *Selection of narrative essays*; Translated by Fattah Mohammadi. Tehran: Menuy Khord Publications. [In Persian]
- Niazi, Sh., and Ghasemi Asl, Z. (2017). *Models of translation evaluation*, first chapter. Tehran: University of Tehran Publications. [In Persian]
- Payandeh, H. (2012). *Geshorn Roman (Iranian novel in the light of theory and literary criticism)*, first chapter. Tehran: Marvarid Publications. [In Persian]
- Rivandi, L., and Bashiri, M. (2023). Analyzing the literary function of the adjective in Chubek's works with emphasis on two works: Tangsir novel and the collection of short stories Entri whose Loti was dead. *Literary Language Research Journal*, 1(2), 37-62. <https://doi.org/10.22054/jrll.2023.70977.1031> [In Persian]
- Sumak, S. (2009-2010). *Antouan Berman's method of criticism, a note on the testimony of al-majastir in the translation*. The People's Democratic Republic of Algeria. Number 2. [In Persian]
- Sohba, F. (2008). Survey of Time in Beihaqi's History (Based on Theory of "Time in Narration"). *Literary Research*, 5(21), 89-112. <http://lire.modares.ac.ir/article-41-37586-fa.html> [In Persian]

- Soltani, M., and Bani Fatemi, S. A. (2013). Role of Verb in Anecdote's Elements. *Literary Research*, 8(34), 129-154. <http://lire.modares.ac.ir/article-41-9372-fa.html> [In Persian]
- Tavakoli Moghadam, S., Kopa, F., and Gorji, M. (2019). A Study of the Novel Zero Degree Orbit in light of Gerard Genette's Narrative Discourse. *Literary Text Research*, 24(86), 81-101. 10.22054/ltr.2018.4730.1159 [In Persian]
- Tahanwi, Mohammad Aleah bin Ali. (1996). *The discoverer of the terms of art and science*. Lebanon-Beirut: Nashrun School of Lebanon Publications. [In Persian]
- Zarkoub, M., and Rezaei, S. (2012). Comparative Study of the Passive Verb in Arabic and Persian Languages from the Perspective of Grammatical and Semantic. *Literary Arts*, 4(2), 93-112. 20.1001.1.20088027.1391.4.2.8.6 [In Persian]

استناد به این مقاله: قزل، منصور، صدیقی، بهار و حیدریان شهری، احمد رضا. (۱۴۰۳). ارزیابی ترجمهٔ رمان وحدها شجرة الرمان با تکیه بر نظریهٔ گرایش‌های ناموزون‌کننده از آنتوان برمن. *دوفصلنامهٔ پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۴ (۳۱)، ۲۹۷-۳۳۲. doi: 10.22054/rctall.2025.82938.1763

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.